

თამარ შარაბიძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

იყო თუ არა აკაკი მეორე დასის წარმომადგენელი?

აკაკის ცხოვრებისა და შემოქმედების მკვლევარნი მას 60-იანელ მოღვაწედ მიიჩნევენ. თუცა არსებობს მოსაზრებაც, რომ 70-80-იანი წლებიდან აკაკი შეუერთდა მეორე დასს და ნიკო ნიკოლაძის ჯგუფის წევრი გახდა. ამაზე მიუთითებს ნიკო ნიკოლაძის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური აზროვნების მკვლევარი ს. ხუნდაძე. თუ რამდენად შეეფერება მოცემული მოსაზრება სიმართლეს, ამის გასარკვევად უნდა გავვიხსნოთ ერთმანეთისგან პირველი და მეორე დასის შეხედულებები და წარმოვაჩინოთ აკაკის ადგილი ან ერთის ან მეორის მხარეს. გაზეთ „დროებასა“ და ჟურნალ „კრებულში“ მოღვაწეობა (ეს უკანასკნელი 1870-1873 წლებში ნიკო ნიკოლაძის უშუალო თანამშრომლობითა და ხელმძღვანელობით გამოდიოდა) ჯერ კიდევ არ ნიშნავს მწერლის მიკუთვნებას ან ერთი ან მეორე ჯგუფისადმი. ამაზე პასუხი აკაკის მხატვრულმა და პუბლიცისტურმა მოღვაწეობამ უნდა გავცეს.

პირველ და მეორე დასებს შორის განხეთქილების ძირითადი მიზეზები იყო შემდეგი: მესამედასელთა აზრით, თერგდალეულებმა არ იცოდნენ პრაქტიკული ცხოვრება, რომელიც მუდმივ ცვლილებას თხოულობდა, მათ არ ჰქონდათ პროფესიონალური განათლება; მათ სიტყვასა და საქმეს შორის იყო ბზარი, რადგან გვერდში ძველ თაობას იყენებდნენ და „თავის დაღუნვაც“ შეეძლოთ, ისინი ცდილობდნენ წოდებათა მორიგებას, არ იყვნენ თავადებისთვის მიწის ჩამორთმევის მომხრენი, არ ჰქონდათ უარყოფითი დამოკიდებულება თავადაზნაურობისადმი. მესამედასელთა აზრით კი, წოდებათა უთანასწორობას მოსპობდა ეკონომიკა და არა ერთმანეთისადმი სიყვარული, სასარგებლო შრომა გახდებოდა საზოგადოების მამოძრავებელი ძალა, რომელიც მხოლოდ დაბალ კლასს ხელენიფებოდა, თავადაზნაურობამ დაკარგა ყოველგვარი „სანარმოო“ მნიშვნელობა და ზედმეტ ბარგად იქცა; მთავარი საქმე გზებისა და გვირაბების გაყვანა, პორტის მშებებლობა, სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვება, სასოფლო საქმიანობის ეფექტური წარმართვა იყო. ამ საქმეებს ინტელიგენცია უნდა გაძღოლოდა მთავრობისაგან დამოუკიდებლად. გლეხებს ერთობლივად უნდა გამოესყი-

დათ მინის ნაკვეთი მემამულეებისაგან და გაეფორმებინათ საერთო საკუთრებად; ისინი მომავალს მრენველთა კლასის, ანუ სამრენველო ბურჟუაზიის განვითარებაში ხედავდნენ. მათი პროგრამა სოციალისტურ-ბურჟუაზიული იყო, რომელშიც მეორე პლანზე იდგა ეროვნული ინტერესები. პირველი და მეორე დასის სამოქმედო პროგრამების გათვალისწინებით ნაშრომში შევეცდებით წარმოვაჩინოთ აკაკი წერეთლის საზოგადოებრივი აზროვნება.

აკაკი მართლაც არ არის პრაქტიკული ქკუის ადამიანი. მთელი მისი ცხოვრება აგებულია საკუთარის უარყოფასა და სხვის რგებაზე, მას საკუთარი ბინაც კი არ ჰქონია არც თბილისში და არც ქუთაისში. ცხოვრების ცვლილებებს პოეტი, რა თქმა უნდა, მიჰყვება, მაგრამ თავის მრწამსს არასდროს ღალატობს. მისი პროფესია პოეტობაა და სხვა საქმიანობას არც შემდგომ შესდგომია. აკაკი სიტყვასა და საქმეს შორის ბზარად არ აღიქვამს საერთო საქმეში „ძველი თაობის“ გვერდში დგომას, რომელსაც თავის დროზე სასტიკად უპირისპირდებოდა. მისი შეხედულებები ამ თაობის მიმართ არც შემდგომ იცვლება. ამის დასტური აკაკის პუბლიცისტური წერილებია, სტატიები „ცხელ-ცხელი ამბების“ სახელწოდებით, აგრეთვე ე. წ. „მამათა და შვილთა ბრძოლის“ მეორე ეტაპზე, 70-იან წლებში, გრიგოლ ორბელიანისადმი მიძღვნილი ლექსები: „პატრიოტის აღსარება“, „ხარაბუზა ღენერალი“, „კოლო-ბუზების პასუხი“, „დათვი ორბელიანი“ და „ფარშავანგი“. მეცნიერები სხვადასხვა აზრისანი არიან აკაკის 1879 წელს დაწერილი სატირული მიძღვნების ობიექტებთან დაკავშირებით. ეს მიძღვნებია: „გ.....ს“, „უ-ს“, „ნ...ს“. აქედან ერთ-ერთი ლექსის („უ-ს“) გამო ანტონ ფურცელაძემ აკაკისთან მკაცრი პოლემიკა გამართა. მის საპასუხო წერილში კი აკაკიმ აღნიშნა: ჩემს ვერც ერთ ნაწარმოებში ვერ იპოვით ადგილს, „სადაც პირადობით, მიდგომით, საზოგადო საქმესთან დამოუკიდებლად, ვისმეს კერძობას შევხებოდე და გამელანძლოსო“ (გაზ. „დროება“, 1879, # 223). შენიშვნა ნათლად მიუთითებს იმ ფაქტზე, რომ პიროვნულ სატირას აკაკისთან საზოგადოებრივი ხასიათი აქვს.

მართალია, აკაკიმ სიტყვით გაილაშქრა „მამათა“ თაობის წარმომადგენლებზე, მაგრამ ამ ფაქტს ხელი არ შეუშლია მწერლისთვის მათი ღვანლის წარმოჩენაში, რაზედაც მიუთითებს 1868 წელს გაზეთ „დროებაში“ დაბეჭდილი სტატია „რაოდენიმე სიტყვა შესახებ კ.ბ. ჯორჯაძისა“. მასში საუბარია ქართველი ქალის მოვა-

ლეობებზე საზოგადოების წინაშე. აკაკის „ღირსეულ დედაკაცად“ მიაჩნია ბარბარე ჯორჯაძე, რომლის სტატიებსაც ხშირად ეცნობა ჟურნალებში. აკაკი კრიტიკულადაც აფასებს ქართველ ქალს, მაგრამ მეტად აქებს, ვიდრე აკრიტიკებს: „მართალია ევროპიული მნიშვნელობა კი არა აქვს რა მის სტატიებს და მისს შრომას (და კიდევ რომ ჰქონდეს უადგილო იქნება ჯერ ჩვენში), მაგრამ იქიდან ცხადათა მოსჩანს, რომ მათ ავტორს სხვებსავე არა აქვს უბრალოთ გული გაქსუებული, მაგრამ კეთილად ამოქმედებს თვის გონებას და განჭვრეტაც საგნების რიგიანი და მართალი აქვს. დასამტკიცებლად ჩემის სიტყვისა წაიკითხეთ მისი ლექსი: „დედა შვილს!“ და მაშინ მიბრძანეთ, მართალს მოგახსენებთ თუ არა..“ [წერეთელი 1990: 29].

ზემოთ მოყვანილი სტატია მიგვითითებს, რომ აკაკი პიროვნულად არ აფასებს ადამიანებს და, მით უმეტეს, მწერლებს; მისთვის მნიშვნელოვანია, რამდენად სარგებლობა მოაქვთ მათ ქვეყნისთვის. იგივე შეიძლება ვთქვათ აკაკის მიერ მეორე დასის წარმომადგენელთა შეფასებაზე; მართალია, პოეტი ნიკო ნიკოლაძესთან მეგობრობს და ჟურნალ „კრებულშიც“ აქვეყნებს თავის სტატიებს, მაგრამ ეჭვის თვალით უყურებს ნიკო ნიკოლაძის მიერ ფოთის პორტისა და რკინიგზის მშენებლობის საქმეს და ქალაქ ფოთზე სატირას გამოთქვამს ფელეტონში „ცხელ-ცხელი ამბები“:

„სიცრუით ბერსა გვპირდება...
ამბობენ: გვიხვევს თვალსაო,
შტუკმეისტრებსა ამდიდრებს
და ხალხს კი ადებს ვალსაო“

[წერეთელი 2010: 163].

მართალია, სატირის პირდაპირი ობიექტი ქალაქი ფოთია, მაგრამ ირიბად დაცინვა მის „აღმშენებლებზე“ გადადის.

რაც შეეხება აკაკის პროზაულ ნაწარმოებებს, საკითხზე მსჯელობის თვალსაზრისით ჩვენთვის საინტერესოა აკაკის დაუმთავრებელი რომანი „იმერლები“, რომელიც 1875 წელს იბეჭდება „დროებაში“. რომანში მოქმედება ვითარდება ე. წ. „მამათა და შვილთა ბრძოლის“ ფონზე. რუსეთიდან ბრუნდება ახალი თაობა – „ისინი“. მათ დავინწყებული აქვთ პიროვნული ინტერესები და საქვეყნო საქმისთვის უცემთ გული. ძველი თაობა – საზოგადოების

მყვლეფავი კუკნია და მისი გამოზრდილი ცუცნია – საგონებელში ჩავარდნილან. ისინი ველარ მოატყუებენ ხალხს, რადგან ყველამ კარგად დაინახა განსხვავება მათსა და ახალ თაობას შორის. აღარ ადგიათ ბრალდებები, რომ „ისინი“ „სარწმუნოების მოღალატეები არიან, წირვა-ლოცვაზე არ დაიარებიან, ნათესაობასა სტეხენო და სხვა“ [წერეთელი 2015: 249]. თავად სახელები – „კუკნია“ და „ცუცნია“ – სატირულია და ამ პერსონაჟთა სულიერ სიღარიბეზე მიგვანიშნებს. მათი დახასიათებაც სახელთა შესაბამისია. კუკნია მოხუცია, „გაიძვერობაში დასილაქნებული“, მისი გამოზრდილი ცუცნია კი ახალგაზრდა, მაგრამ გაიძვერობაში მოძღვარზე აღმატებული. მოძღვარმა და მოწაფემ გადანყვეტილება მიიღეს, ახალი თაობის ერთობა შიგნიდან დაამსხვრიონ „ისინისა“ და „იგინის“ ერთმანეთთან დაპირისპირებით. „იგინი“ ახალი თაობის „ეკლები“ არიან, ყვავილებთან ერთად აღმოცენებულნი, რომლებიც გაიძვერობით ძველს არ ჩამოუვარდებიან. მეორე თავში, სათაურით „იგინი“ და „ისინი“, წარმოდგენილია პეტერბურგის ქართველი სტუდენტობა, რომელსაც თავკაცობს ორი „შუახნის“ სტუდენტი. ქართველ სტუდენტებში ასევე გამოირჩევა სამი ახალგაზრდა, რომელთაც თავკაცები და, მათგან გამომდინარე, რიგითებიც არ სწყალობენ. ერთი მათგანი ჩაფიქრებული და ჩუმია, ასაკით 18 წლის, აკაკი მას ახასიათებს ეპითეტით – „პირღია“; მეორე, კიდევ უფრო ახალგაზრდაა, „თითქმის იქ მყოფებზე ყველაზე უმცროსი“, ყურადღებას იქცევს სიცელქით, ხმარობს სათვალეებს, „რომელიც სრულიად არ ეჭირვებოდა მის შავს და სწორმხედველ თვალებს“, მესამე კი სულ იცინის და ხუმრობს. როგორც ჩანს, რომანში აკაკის ავტობიოგრაფიული მომენტები აისახა. ყველასთვის ადვილად საცნობია მოცინარი სტუდენტი, რომელიც თავად ავტორი უნდა იყოს, „მკვირცხლი და მოუსვენარი“ – ნიკო ნიკოლაძე, „პირღია“ კი – კირილე ლორთქიფანიძე. რომანის მესამე თავს, რომელიც დღევანდლამდე ცალკე ტექსტად მიიჩნეოდა, ქვესათაურად აწერია „რომანი თანამედროვე ცხოვრებიდან“. ამ თავში გამოყვანილი პერსონაჟი – არაფერა – პირველი-მეორე თავის მოცინარი სტუდენტი უნდა იყოს, რომელიც სამშობლოში დაბრუნდა და კალმით ხელში შეუდგა დღიური მუშის ჯაფას, რაც მომავალში აუცილებლად გამოიღებდა ნაყოფს. პერსონაჟის მეგობრისადმი მიწერილი წერილი, რომელიც მესამე თავშია შესული, „ცელქი“ მეგობრისადმი – ნიკო ნიკოლაძისადმი – პოლემიკა უნდა იყოს. მოგვყავს ნანყვეტი

ამ წერილიდან: „...თესლი რომ პატარაა, საიდუმლოთ მიწაში იფარება და ნამყოფი კი დიდი და გამოცხადებულია, ნუ თუ მითი გგონია, რომ ერთმანერთზე ნაკლები იყვნენ? განა მთესველი მომკვლზედ უფრო წვრილმანი მუშაა? ... არა, ჩემო მეგობარო, ვერ გეთანხმები და ვერა; მე მინდა ვიყო დღიური მუშა და რასაც დღევანდელი დღე მომთხოვს სამუშაოთ, გინდ წვრილი იყოს გინდ სხვილი, შეძლებისდაგვარად დაუზოგველად ხელსა ვკიდებ, წინააღმდეგ შემთხვევაში ვიქნებოდი პირადობის მიმყოფი და თავმოყვარე“ [წერეთელი 2016: 270]. რომანის ეს ნაწყვეტი შევადაროთ „ჩემი თავგადასავლიდან“ ნიკო ნიკოლაძის დახასიათებას და ადვილად აღმოვაჩინო მსგავსებას: „... საკვირველია, იმას ავინყდებოდა, რომ მთესველი იყო და ნათესი ხშირათ არა სჩანს ბნელ მიწაში, ხშირად ზედ ტალახი და თოვლი ეყრება, მაგრამ როცა გამოზაფხულდება, ერთბაშად იჩენს თავს!.. იმას კი უნდოდა, რომ მისი ნათესი მაშინვე ამოსულიყო და თვითონვე მოემკო კიდევ, ამის ბრალი უნდა იყოს, რომ უკიდურესობაში ჩავარდნილმა მალე გაიტეხა გული...“ [წერეთელი 2015: 99]. აკაკის ამ სიტყვებში ნათლად ჩანს ის პრინციპული სხვაობა, რომელიც ნიკო ნიკოლაძისა და მის შეხედულებებს განასხვავებს ერთმანეთისგან.

აკაკის მიერ კუკნიასა და ცუცნიას, ასევე ლიდერი სტუდენტების, დახასიათება მკაცრი სატირული ლექსიკით გამოირჩევა, სამი მეგობრის სახეები კი იუმორისტულია, რადგან მათი ქცევა – უადგილო სიცილი იქნება ეს, პირის დაღება თუ წამოყვრება – შეუსაბამობას ქმნის მათ პიროვნებასთან, ეს შეუსაბამობა კი გამონვეულია მათი პროტესტის გრძნობით სხვა სტუდენტებისადმი. ვფიქრობთ, რომანის დასრულებულ ვარიანტში ახალი თაობისადმიც იქნებოდა წარმოჩენილი მწერლის კრიტიკული დამოკიდებულება, რაზეც მიგვანიშნებს ერთ-ერთ თავში მათი წარმომადგენლების მიმართ ნათქვამი სიტყვები: „ოთხის თუ ხუთის წლის განმავლობაში უმეტესი ნაწილი ამ ახალგაზრდა სტუდენტებისა დაბრუნდა საქართველოსკენ. თუმცა ცუდი დრო შეუხვდათ: ბატონყმობის გაყრა და სხვადასხვა რეფორმები, მაგრამ ძლიერათ მიიტანეს იერიში და რამდენიმე წელიწადს ასრულებდნენ პირობას [წერეთელი 2015: 261]. რამდენიმე წელიწადს პირობის შესრულება არ გულისხმობს იმას, რომ ახალ თაობას არც შემდგომ უღალატია თავისი მრწამსისთვის.

სამეცნიერო კრიტიკაში შენიშნულია, რომ დაუმთავრებელი რომანი „იმერლები“ შინაარსობლივად ახლოს დგას რომანის შემდგომ დაწერილ მოთხრობასთან „ძველი ჩინოვნიკის აღსარება“ და არსებობს მოსაზრება, რომლის თანახმადაც, აკაკიმ რომანის წერა შეწყვიტა იმ მიზეზით, რომ მოთხრობაში უფრო ლაკონურად გამოკვეთა სათქმელი. მოთხრობის პერსონაჟი ძველი ჩინოვნიკია, კუკნიასა და ცუცნიას მსგავსი. მოთხრობაშიც კვანძის შეკვრა ხდება უცხო ქვეყნიდან დაბრუნებული ახალი თაობის გამოჩენით, რომლის წარმომადგენლებსაც აკაკი „წვეროსნებად“ მოიხეჩიებს. აკაკი სატირულად აღწერს ძველი თაობის შულღს ახალი თაობისადმი და წარმოაჩენს ე.წ. „მამათა და შვილთა ბრძოლის“ ზოგიერთ დეტალს, უმთავრესად კი მამათა თაობის, რომელიც ჩინოვნიკთა კასტასთან არის გაიგივებული, მანკიერებებს. აკაკი დაუნდობლად დასცინის „ძველ ჩინოვნიკებს“ და მიცვალებულებად წარმოგვიდგენს მათ.

„მამათა და შვილთა ბრძოლის“ ამსახველ მოთხრობებში აკაკის სატირის მთავარი ობიექტი გრიგოლ ორბელიანია. თუ „ჩემ თავგადასავალში“ აკაკი შეუნიღბავად, მაგრამ განონასწორებულად მსჯელობს გრიგოლ ორბელიანზე, სხვა მოთხრობებში ის წართაულს მიმართავს და აღარც ინდობს მას.

პიროვნული სატირის ნიმუშია აკაკის მოთხრობა „ახმედ-ფაშა კახაბერი“. სათაურს ფრჩხილებში ქვესათაურად „ნეკროლოგი“ აწერია. მოთხრობა 1872 წელს დაიბეჭდა გაზეთ „დროებაში“. ახმედ-ფაშაში მწერალი გრიგოლ ორბელიანს გულისხმობს, ხოლო ოსმალეთის მთავრობაში – რუსეთს. აკაკი მოგვითხრობს, რომ ეს ფაშა ორმოცი წლის წინათ მოაშორეს თავის სამშობლოს და უცხო ქვეყანაში გაგზავნეს. მოთხრობა 1872 წელსაა დაწერილი, მაშასადამე, სამშობლოდან მოშორების მიზეზი 1832 წლის შეთქმულებაა. „მაგრამ შემდეგ, – განაგრძობს თხრობას აკაკი, – იქიდან დაბრუნებულმა, ისეთი ნიჭი და ერთგულება გამოიჩინა, რომ ოსმალეთის მართებლობამ მიაქცია მას ყურადღება და გულუხვით დაანინაურა თავის ტომში“ [წერეთელი 2015: 35]. აკაკი ბოლომდე ვერ ან არ ნიღბავს სათქმელს და სულთანის მიერ შემოღებული ცვლილებებისადმი საზოგადოების სხვადასხვა ნაწილის დამოკიდებულებას ძველი და ახალი თაობის რეაქციით აღწერს. მკითხველი ადვილად ხვდება, რომ საქმე ე. წ. მამათა და შვილთა ბრძოლას ეხება. ცვლილებებში აკაკი 1861 წლის გლეხთა განთავისუფლების მანიფესტს გულისხმობს, რომელმაც ძველი თაობის უკმაყოფილე-

ბა გამოიწვია, ახალი თაობა კი გაახარა. მიუხედავად უკმაყოფილები-ბისა, ძველი თაობის წარმომადგენლებმა ფარისევლურად, პირველი დიმილით მიიღეს ცვლილებები და შურით აღივსნენ ახალი თაობისადმი, გამოუგონეს კიდევ მტრობის არაარგუმენტირებული მიზეზები. აკაკი გულისხმობს გრიგოლ ორბელიანის ლექსში - „პასუხი შვილთა“ - ჩამოყალიბებულ ბრალდებებს. აკაკის გრიგოლ ორბელიანი ახალი თაობისადმი ფარისევლურად თანამგრძნობივ გამოჰყავს, თუმცა მხოლოდ სიტყვით და არა საქმით. აკაკი შემდეგნაირად ახასიათებს გრიგოლ ორბელიანსა და მის „პატრიოტიზმს“: „იმას, თუმცა კი შეეძლო, მაგრამ თავის სიცოცხლეში თავის ქვეყნისათვის არავითარი კეთილი არ უქნია; ყოველთვის იმას ამბობდა, რომ მსურს, მაგრამ მეშინია, მაღალ ხარისხზედ ვდგევარ და ვერა ვბედაო, - თითქოს უშლიდა ვინმე! ცარიელი სიტყვით კი თავს არ იზოგავდა და კარგს მოძღვრებას გვაძლევდა. თუმცა, ვამბობ, ახმედ-ფაშას საქმით თავი არ გამოუჩენია, მაგრამ სიტყვა-ტკბილი და სიტყვა-მართალი იყო და ახალგაზრდობა დიდის სიყვარულით მიმართავდა და თითქმის ქვეყნიერ ღმერთადაც ხდიდა იმას“ [წერეთელი 2015: 36]. აკაკის აზრით, ახმედ ფაშას ფარისევლობას ფარდა ახადა მისმა „ბეზღებითმა ეფისტოლემ ახალგაზრდობისადმი“, რომელშიც „პასუხი შვილთას“ პირველი ვარიანტი იგულისხმება. ის ახალგაზრდა, რომელმაც „კახაბერს“ საკადრისი პასუხი გასცა ილია ჭავჭავაძე უნდა იყოს. როგორც ვხედავთ, ამ მოთხრობაში მთელი „მამათა და შვილთა ბრძოლა“ წართაულად აღწერილი. ფელეტონი ბოლოვდება ლექსით „ფარშავანგი“, რომელშიც გრიგოლ ორბელიანი დაშიფრულად „ორ-ბელიანი დათვია“. როგორც ვხედავთ, აკაკი 70-იან წლებშიც იმავე პოზიციებზე დგას „ძველი თაობის“ ჩინოვნიკ წარმომადგენლთა მიმართ, როგორც 60-იან წლებში იდგა.

„თაობათა ბრძოლის“ სახელით ცნობილი დაპირისპირების გამოძახილია აკაკის კიდევ ერთი ფელეტონი „პატრიოტის აღსარება“, რომელიც ასევე „დროებაში“ დაიბეჭდა 1875 წელს. მასში ეჭვქვეშა დაყენებული ძველი თაობის პატრიოტობა. აკაკი პირდაპირ ამბობს, რომ მათ პატრიოტობისათვის არა სცალიათ და მხოლოდ სუფრაზე, ქეიფის დროს ეუფლებათ სამშობლოს სიყვარულის გრძნობა. აკაკი აღწერს ამ სუფრას - „ცხელ-ცხელი პურები, ცივი ღვინო, აქა-იქ ახირებულად, მიყრილ-მოყრილი მწვანელი, ახალი თევზი, მოთალი, ზედ ტარხუნით თავნახურული“ - და ამ აღწერით მკითხველს

გრიგოლ ორბელიანის ლექსს – „იარალის“ – ახსენებს; ამით მიუთითებს, რომ მისი სატირის მთავარი ადრესატი კვლავ გრიგოლ ორბელიანია. სატირა დაუნდობელია, პიროვნების მიწასთან გამასწორებელი: „განა შემიძლია შუშხუნა მწვადის ყურება ისე, რომ პირი პატრიოტულის ნერწყვით არ მესვლებოდეს? როდის გადამიკრავს კახური ღვინო ისე, რომ ჩვენის წინაპრების შესაუდობარი არ ყოფილიყოს? ჯერ კიდევ შუა სმაშიც არა ვარ ხოლმე, რომ ჩემი ქვეყნის მტრები თვალწინ მეღანდებიან“ [წერეთელი 2015: 39]. ამ სიტყვებით აკაკი ზოგადად კიცხავს ქართველის გემოთმოყვარეობას და განსაკუთრებით კი ტრაბახს, პატრიოტად თავის წარმოჩენას სმის დროს.

აკაკი ასეთი ადამიანის „თავშეკავებულობას“ პატრიოტულ საქმეში ორი ირონიული მიზეზით ხსნის: პატარაობაში გასავალი არა აქვს ამ გრძნობის გამოხატვას, დიდკაცობის დროს კი ამჩატებად ჩაითვლება. ამიტომ სატირის ადრესატი უცდის დროს, როცა „მიზეზები თავის თავად მოისპობიან“ და მაშინ გამოაჩენს თავის „მამულიშვილობას“. ამ ბრალდებით აკაკი გრიგოლ ორბელიანს საყვედურობს, რომ თავისი ქვეყნისთვის არასოდეს ეცალა და მხოლოდ თანამდებობებიდან ჩამოშორებას ელოდა. სატირის ადრესატის აზრით, ასეთი მიდგომა მხოლოდ და მხოლოდ ანგარიშია, რომელსაც ჭკვიანი კაცი ვერ გაეცქევს. ის დარწმუნებულია თავის პატრიოტობაში, არ ესმის ახალი თაობის საყვედურები და ასე მიმართავს მას: „რაღას მთხოვთ, კოლო-ბუზებო? რა გამოდის ამ თქვენის ბზუილით, კოლო ბუზებო? და რას არიგებთ თქვენის აქა-იქ თრევით, ჭიანჭველებო?“ (იქვე). მკითხველს ახსენდება, რომ ასე იხსენიებს გრიგოლ ორბელიანი ახალი თაობის წარმომადგენელთ „პასუხი შვილთას“ პირველ ვარიანტში და ეჭვი აღარ შეაქვს ადრესატის ამოცნობაში. ფელეტონს ერთვის ამავე პერიოდში დაწერილი ლექსები – „ბობოლაების ბაიათი“ და „კოლო-ბუზების პასუხი“, რომელთა ადრესატი მთლიანად ძველი თაობაა, ახალ თაობას კი მორგებული აქვს დაჩაგრულის პოზა („ჩვენ, ქუდ-მოხდილფეხშიშველებს“), რაც აძლიერებს და მწვავს ხდის სატირას. როგორც ვხედავთ, ე. წ. „მამათა და შვილთა ბრძოლის“ საკითხი მთელი სიმძაფრით აისახა აკაკის პროზაში როგორც 60-იან, ასევე 70-იან და 80-იან წლებშიც.

რაც შეეხება მეორედასელთა უარყოფით დამოკიდებულებას თავადაზნაურობისადმი, აკაკი, მიუხედავად გლეხობისადმი თანაგ-

რძნობისა და გლახთა რეფორმაში აქტიური მონაწილეობისა, იცავს თავადთა ინტერესებსაც. თავადობა არ მიაჩნია მას დამაკნინებელ წოდებად. აკაკის აღიზიანებს ჟურნალ „იმედის“ სოციალურობაზე გაკეთებული აქცენტები. „ცხელ-ცხელ ამბებში“ მწერალი „იმედის“ თანამშრომლებზე წერს, რომ ისინი ღირსებით გაიძახიან, თავადი და აზნაური წინაპარად არ გვყოლიაო, თითქოს ეს მომაკვდინებელი ცოდვა იყოს და მადლი მხოლოდ მღვდლის შვილზე გადადიოდეს. აკაკი შეახსენებს მათ სასულიერო წოდებაზე ხალხში საკმაოდ გავრცელებულ ლექსს:

„დიაკონო, კერასა
თავი გიგავს ძერასა.
აი თვალი კი დაუდგა
მაგ შენ კითხვა-წერასა!“

ამით აკაკი მიაწინებს, რომ ჟურნალის თანამშრომლების სოციალურ წარმომობაზე საუბარი ზედმეტად მიაჩნია, ასევე მათი ასაკის მითითებაც [წერეთელი 1990: 250]. აკაკის სამარცხვინოდ მიაჩნია მათ მიერ ქართული ლიტერატურის შემდეგ პერიოდებად დაყოფაც: 1) თავადების (მავნებელ და საძაგელ), 2) აზნაურების (უმნიშვნელო და უსარგებლო) და 3) დიაკვნების (საიმედო) ლიტერატურად. პრესის ამ ახალი მუშაკების სრულყოფილების გასაბათილებლად აკაკის „ერთი იმერული მდაბიო“ ლექსი ახსენდება და მას „იმედს“ მიუძღვნის:

„ხახაია, ფრახაია,
თავს აცვია კვახაია!
მოდით და გამოიცანით,
პილნია და გლახაია“

[წერეთელი 1990: 251].

როგორც დავინახეთ, ზემოთ მოყვანილ სტატიაში აკაკი იცავს თავადაზნაურთა ინტერესებს, მწერლების კლასობრივი ნიშნით დაყოფა მიუღებლად მიაჩნია და ამის გამო სასტიკად აკრიტიკებს ჟურნალ „იმედს“. ეს კიდევ ერთი არგუმენტია, რომლის გამოც აკაკი მეორედასეულად ვერ ჩაითვლება.

80-იან წლებში აკაკი ინტერესდება საქართველოდან მარგანეცის ექსპორტით და დანვრილებით შეისწავლის ამ საქმეს, რაც

აისახება კიდევ მის პუბლიცისტურ ნერილებში: „ქვა-გუნდის ამბავი“ და „შავი ქვა“. რა თქმა უნდა, აკაკი მომხრეა იმ სასარგებლო შრომისა, რომელიც საზოგადოების მამოძრავებელი უნდა გახდეს, მაგრამ ის არ უარყოფს მასში თავადაზნაურობის როლს. სტატიიდან ნათლად ჩანს, რომ აკაკი თავისი მრწამსით სამოციანელია და არც ერთ საკითხში არ ემიჯნება პირველი დასის წარმომადგენლებს.

ლიტერატურა:

წერეთელი 1990: წერეთელი ა., რჩეული ნაწარმოებები ხუთ ტომად, ტ. 4, თბილისი, გამომცემლობა „საქართველო“, 1990.

წერეთელი 2010: წერეთელი ა., თხზულებათა სრული კრებული ოც ტომად, ტ. 6, თბილისი, გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“, 2010.

წერეთელი 2015: წერეთელი ა., თხზულებათა სრული კრებული ოც ტომად, ტ. 7, თბილისი, გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“, 2015.

Tamar Sharabidze Was Akaki a member of the second troupe?

S u m m a r y

Scholars of Akaki's life and work consider him as a man of the 60's. a backbone of younger Georgian intellectuals forming an opposition to the Tsarist regime. However, there is an opinion that Akaki joined the second troupe in the 70-80s and became a member of Niko Nikoladze's group. This was indicated by a researcher S.Khundadze. To find out whether this view is true, we must distinguish between the views of the first and second groups and present the place of Akaki on either side of one or the other. Working for the newspaper "Droeba" and the magazine "Krebuli" (the latter was published in 1870-1873 under the direct cooperation and leadership of Niko Nikoladze) still does not mean that he belonged to Nikoladze's group. The answer to this must be given by Akaki's artistic and publicist work.

The main reasons for the rift between the first and second groups were as follows. According to the third troupe's, the Georgian intellectuals called "Tergdaleulebi" did not know the practical life that required constant change, They had no professional education; There was a rift between their word and deed as they used the older generation on their side, They tried to reconcile

the ranks, were not in favor of seizing lands for the nobles, had no negative attitude towards them. According to the third troupe's, the key to destroy the inequality between the ranks was the economy and not the love for each other, Useful labor would become the driving force of society, which could only succeed in the lower class, the nobility lost all "industrial" significance and became superfluous luggageThe main work was the construction of roads and tunnels, the construction of ports, the extraction of minerals, and the efficient management of agricultural activities. These cases were to be led by a group of intellectuals instead of the government. The peasants had to collectively redeem the land from the landlords and register it as common property; They saw the future in the development of the industrial class, or the industrial bourgeoisie. Their program was based on the socialist-bourgeois idea, while national interests were of a secondary quality. In the work we will try to present the public thinking of Akaki Tsereteli.